

Erhan Üstündağ: Komünist, Direnişçi, Ermeni Militan Manuşyan'ın Mirası

Posted on 26/12/2014

Bazen geçmişten çıkıp gelen bir yaşam hikayesi diğerlerinin kaderini değiştirebilir. Yüzyılların deneyimini tepeden bakarak ve soyutlayarak bugüne aktarmanın geleceği kurmak için elzem olduğu aşikar.

Öte yandan, insanı geleceği kurmak için harekete geçiren hikayeler çoğu zaman aşağıdan gelenler; soyut tarih değerlendirmelerinin satırları arasında kendine yer bulamayan ama rakamlar arasında bir rakam, isimler arasında bir isim olmaktan kurtulup ete kemiğe bürünenler.

Misak Manuşyan'ın Aras Yayıncılık tarafından çıkarılıp önümüze konan biyografisi işte bu ikincilerden. Eşi Mélinée Manouchian'ın yazdığı kitap 35 yıl sonra Türkçe'de. Aras Yayıncılık'ın Sosi Dolanoğlu'nun çevirisiyle yayınladığı biyografi fotoğraflar, tanıklıklar ve yüzyılın başlarından gelen hayat hikayesini kendi tarihinden bilinçli olarak uzak tutulmuş günümüzün okurları için anlaşılır kılan sade açıklamalarla zenginleştirildi.

Kıyım, ırkçılık, yoksulluk ve buluşma

Misak Manuşyan'ın hikayesi 1 Eylül 1906'da, köylü bir ailenin dört çocuğunun en küçüğü olarak doğduğu Adıyaman'da başlıyor. Babası I. Dünya Savaşı'nda annesi de savaşın getirdiği yokluklar nedeniyle yaşamını yitiriyor.

Bir Kürt ailesinin yanına aldığı Manuşyan 1915'te tepe noktasına varan Ermeni kıyımından böylece kurtulabiliyor. Ardından Ermeni kilisesi temsilcilerinde ağabeyiyle birlikte alınarak Suriye'deki bir yetimhaneye götürülüyor. Bu trajik çocukluk hikayesinin belki de en olumlu dönüm noktalarından biri. Onun aksine savaş sonrasında bu topraklarda kalabilen Ermeniler arasında olan eşi Mélinée'nin çocukluğu ırkçılık, ayrımcılık ve hakaretlere karşı koyarak geçmiş.

Daha sonra yazı, şiir ve Ermeni diliyle sıkı bir ilişki kuracak olan Misak Manuşyan, Ermenice'yi Suriye'deki yetimhanede rastladığı öğretmenine borçlu. İnatçılığı ve direngenliği de, yetimhanenin katı gözetmenine karşı durduğu o yıllardan beri biliniyor. Marangozluğu da yetimhanede öğreniyor.

1925'te ağabeyiyle birlikte Fransa, Marsilya gidiyor Manuşyan. Hayatları bu ülkede kesişmeden önce Mélinée'nin izlediği yolsa farklı. Dört yaşında babasını kaybettikten sonra Adapazarı'ndaki bir Amerikan okuluna gönderilen, 1922'de güvenlik nedeniyle Yunanistan'da yokluklar içinde bir yetimhaneye göçen Mélinée, pek çok Ermeni çocuğun aksine hayata kalmayı başarıp 1929'da Fransa'ya ulaşır. İkili ilk kez 1934'te, Paris'te, Ermenistan'a Yardım Komitesi'nin bir toplantısında karşılaşacaktır.

Yarını kurmak için

Manuşyan'ın 1944'te Nazilerin kurşunlarıyla sonlanacak hayatı farklı düzeyde zorluklarla

mücadele ve özgür bir geleceği kurmak çabasıyla geçiyor. 1929'da yaşanan Büyük Buhran'ın getirdiği yoksulluk, göçmen olmanın getirdiği ayrımcılık, ağabeyini bir hastalığa yitirmesi onu aşkı, edebiyatı ve siyasi mücadeleyi kovalamaktan geri tutmuyor.

İspanya İç Savaşı sırasında Cumhuriyetçilere yardım komitesinde yer alıyor, Fransa'nın Nazi Almanyasınca işgaliyle birlikte de Direniş'e, Fransız Komünist Partisi'nce kurulan Fransız Direnişçiler ve Partizanlar'a katılıyor. Kısa zamanda Direniş liderlerinden biri haline geliyor. Kasım 1943'te tutuklanana kadar...

Manuşyan ve aynı dönemde tutuklanan 22 yoldaşı 28 Şubat 1944'te kurşuna dizildi. Göstermelik duruşma sırasında salondaki Almanlara dönerek "Size söyleyecek hiçbir şeyim yok. Ben size karşı koyup savaşarak görevimi yaptım. Yaptığım hiçbir şeyden de pişman değilim" derken Fransızlara "Biz Fransa için, bu ülke için savaştık. Sizse vicdanınızı ve ruhunuzu düşmana sattınız. Siz Fransız uyruğunu miras aldınız, bizse bu uyruğu hak ettik" diyecekti.

Mirası

Manuşyan sadece vicdani bir düzeyde değil akıyla da altını doldurduğu direngenliği ve diğerkamlığıyla bir kahramandı; buna şüphe yok. Bununla birlikte Mélinée Manouchian bu kitapta bir kahramanlık hikayesi anlatmıyor. "(...) Bizim neslin kendini fiilen feda ettiğini hiçbir burukluk duymadan söyleyebilirim. 'Sonrası' uğruna mücadele edilen bir zamandı."

Manuşyan'ın canını sıkı zaman bulamamaktı; açıkça anlaşılıyor ki özlemleri onca adaletsizliği aşip özgürce ve aşkla yaşabileceği zamanlardı. Savaşa da ölümden değil yaşamdan yanaydı.

Manuşyan'ın mirası ortada kalmadı. Paris'teki Manuşyan Grubu Sokağı'nın 1955'teki

açılışında Aragon onlar için yazdığı şiiri okudu. Sonraları Léo Ferré bu şiiri besteledi. Frank Cassenti hikayelerini 1976'da ismini Manuşyan grubuna karşı Nazilerin propaganda afişinden alan L'Affiche Rouge'a konu etti. Son olarak Robert Guédiguian'un 2009 yapımı "L'armée du crime" filmi de 23'leri konu aldı. Manuşyan'ın adı Fransız Komünist Partisi içindeki bir hücreye verildi.

"Hayat zamanda değil, zamanın kullanımında var olur..."

Mélinée'nin sözcükleriyle "önce komünist sonra da direnişçi bir Ermeni militan olarak" Manuşyan'ın kısa hayatı aradan geçen 66 yıla karşın bugün ve burada hala çok anlamlı. Ekmek, özgürlük ve eşitlik mücadelesi verenlere onun hayat hikayesi hem yarını kurabilmek hem de harekete geçebilmek üzere ilham ve güç veriyor.(EÜ)

* Aras Yayıncılık yarın saat 17.00'da Manuşyan ve yoldaşlarını anmak için Fransız Kültür Merkezi'nde bir etkinlik düzenliyor.

* Manuşyan: Bir Özgürlük Tutsağı, Mélinée Manouchian, çev: Sosi Dolanoğlu, Aras Yayıncılık, Ekim 2009, İstanbul, 200 sayfa, 16 TL.

Kaynak: bianet.org